

POSTADRES
Postbus 20
7500 AA ENSCHEDE

BEZOEKADRES

TELEFOONNUMMER
14053

Aan de Gemeenteraad

DATUM
1 februari 2024

ONS KENMERK
2400003824

BEHANDELD DOOR
J.H. Pol - Schievink

UW BRIEF VAN

UW KENMERK

DOORKIESNUMMER

ONDERWERP

Vervolg opdracht 'Begroting & Organisatie in Balans'

Geachte leden van de Raad,

Op 15 januari 2024 bespraken we de opdracht 'Begroting en Organisatie in Balans' tijdens de commissie Bestuur en Middelen. Tijdens de bespreking sprak een aantal van u waardering uit voor de manier waarop we uw raad betrekken. We hebben de intentie om dat te blijven doen. We staan tenslotte samen voor deze opgave. Ook gaf u ons een aantal aandachtspunten, vragen en overwegingen mee. In deze brief komen we hierop terug en schetsen we de verdere planning voor dit traject.

Inhoud van de opdracht in het kort

We constateren een disbalans tussen taken, personeel en financiën. We hebben te maken met hoge werkdruk, ziekteverzuimcijfers die hoger zijn dan in voorgaande jaren en een krappe arbeidsmarkt. Daarnaast is het rijk van plan om gemeenten vanaf 2026 met 3 miljard euro te korten. Voor Enschede komt dat neer op zo'n 30 miljoen euro structureel. Eén spoor dat nu loopt is de lobby richting Den Haag, met als doel ervoor te zorgen dat het rijk dit besluit terugdraait. Daar blijven we op inzetten. Het nieuwe kabinet moet een beslissing nemen over de korting op het gemeentefonds. De huidige kabinetsformatie is echter net gestart dus voorlopig krijgen we nog geen duidelijkheid. Zoals in de gemeentebegroting 2024-2027 ook staat aangegeven, kunnen we het ons niet veroorloven daarop te wachten. Met de opdracht Begroting en Organisatie in Balans willen we keuzes maken met als doel de balans te herstellen. Deze keuzes moeten aansluiten bij de opgaven die we hebben in de stad.

Eerder informeerden wij u hierover uitgebreid in onze brief van 21 december 2023. Met Begroting en Organisatie in Balans onderstrepen we dat Enschede ook zelf aan zet is.

Opbrengsten van 15 januari

Als college voelen we de urgentie om te komen met scenario's voor fundamentele keuzes naar uw raad die bijdragen aan herstel van de balans. Tijdens de commissie Bestuur en Middelen gaf u ons een aantal aandachtspunten, vragen en overwegingen mee, waarvoor onze dank. Een uiteenzetting daarvan leest u hieronder. Daar waar mogelijk hebben we bij enkele punten alvast verduidelijking gegeven (cursief):

- Kunnen we richting het rijk ook zaken omdraaien, door te stellen dat we dingen niet doen omdat we daar geen geld voor krijgen?
We bereiden – samen met andere gemeenten - zogenoemde teruggeefgesprekken voor. Als het rijk uiteindelijk niet over de brug komt, gaan we met het rijk in gesprek over welke taken we teruggeven omdat we ze simpelweg niet meer kunnen uitvoeren.
- Durf te kiezen. Beter 3 dingen goed doen dan 4 dingen half. Bij voorkeur geen kaasschaafmethode.
- Zou een artikel 12-status bespreekbaar zijn en wat zijn de consequenties daarvan?
Wat ons betreft is dat geen optie. We zouden daarmee onze lokale autonomie uit handen geven. En dus de vrijheid om beleidskeuzes te maken in het voordeel van onze inwoners. Als artikel 12-gemeente hebben we namelijk zelf geen zeggenschap meer over onze begroting. We mogen de begroting - en wijzigingen daarop - pas uitvoeren als de provincie als toezichthouder ermee instemt. Aanvullend moeten we een herstelplan voorleggen om de financiën weer op orde te krijgen. Onderdeel daarvan is dat de lokale belastingen worden gemaximeerd. Zo moet de OZB op 120% van het gemiddelde tarief in Nederland worden gezet. In het geval de artikel 12-status de gemeente valt te verwijten zou zelfs een aanvullende OZB opslag opgelegd kunnen worden. Ook beoordeelt de toezichthouder of er sprake is van overschot in reserves en voorzieningen. Als dat het geval is dan moeten we dit afkomen of inzetten. De toezichthouder kijkt ook kritisch mee op onze beleidskeuzes en kan erop aansturen dat we soberder beleid moeten voeren. Dit kan ook risico's met zich meebrengen voor ons investeringsprogramma. Mogelijk zouden we moeten stoppen met prioritaire projecten binnen de opgaven in onze stad. Daarmee zouden we beleidsmatig weer jaren op achterstand komen te staan. Al met al is de drempel om een artikel 12-status te krijgen (bewust) zeer hoog vastgelegd en brengt dit meer nadelen dan voordelen met zich mee.
- Ga in gesprek met partners, wat kunnen zij misschien doen?
We werken samen met verschillende maatschappelijke organisaties in de stad. Die betrekken we door hen te vragen zelf ook kritisch te zijn in hun eigen beleid, bedrijfsvoering en begroting.
- Betrek het bedrijfsleven en laat hen meekijken.
We betrekken ondernemers en enkele maatschappelijke partners bij het gesprek met uw raad tijdens de meedenksessies (zie verderop in deze brief).
- Zwakkeren in de samenleving moeten we ontzien.
Ondanks dit uitgangspunt willen we wel alle mogelijke keuzes inzichtelijk maken om een goede integrale afweging mogelijk te maken.
- Haal nu alvast kaders op en blijf doorgaan met de lobby.

Bekijk welk deel van de 848 miljoen waaruit onze begroting bestaat beïnvloedbaar is. *Gemeenten zijn slechts voor een beperkt deel van het takenpakket volledig vrij (autonome bevoegdheid). Het overgrote deel van het takenpakket is echter van rijkswege opgelegd (medebewind). Beïnvloedbare ruimte of beleidsvrijheid is overigens een relatief begrip, er bestaat geen absoluut objectieve maat voor het vaststellen van de mate van beleidsvrijheid. Op basis van een onderzoek van de Raad van Openbaar Bestuur naar beleidsvrijheid kan gesteld worden dat omstreeks 30% van de middelen in het gemeentefonds vrij besteedbaar zijn. Voor Enschede gaat het op een begroting van 848 miljoen dan om omstreeks 250 miljoen euro. Het moge duidelijk zijn dat als de volledige korting op het gemeentefonds, voor Enschede omstreeks 30 miljoen euro, op dit vrij besteedbare deel gevonden moet worden dit grote impact heeft. Vandaar ook dat wij een intensieve lobby voeren en stellen dat als het Rijk vasthoudt aan de uitname uit het gemeentefonds er ook medebewindstaken terug moeten naar het Rijk.*

- Zorg voor een kritische organisatie.
We betrekken de organisatie intensief bij dit traject en nodigen medewerkers uit kritisch en creatief te zijn. Daarnaast laten we de ideeën ook extern kritisch toetsen.
- Breng de impact van de beleidskeuzes in beeld. Wat is het effect op werkdruk, financiën en wat is het effect op de stad.
- Kritisch zijn op inhuur van personeel.
Wij zijn hier al erg terughoudend in. De krapte op de arbeidsmarkt vraagt echter om flexibiliteit zodat we optimale dienstverlening kunnen blijven leveren. We moeten meebewegen met wat de samenleving van ons vraagt.
- Programmeren en prioriteren binnen de prioritaire projecten
Bij het samenstellen van de scenario's nemen we ook de prioritaire projecten mee. We maken daarbij de afweging wat haalbaar is binnen de beschikbare capaciteit en externe ontwikkelingen.

Hoe gaan we verder en hoe nemen we u daarin mee?

We starten op korte termijn met een traject waarbij we ideeën ophalen uit de organisatie. Voor uw raad organiseren we meedenksessies op 18 maart en 8 april. De uitkomsten daarvan vertalen we in scenario's die we - verweven in de Zomernota - aan u voorleggen. Daarmee vliegen we het proces richting de Zomernota enigszins anders aan dan u van ons gewend bent.

Met de Zomernota geeft uw raad jaarlijks de kaders mee waarbinnen het college een ontwerpbegroting maakt. Het is daarmee een richtinggevend document, waarbinnen uw raad bepaalt welke politieke doelen en strategische opgaven u de komende jaren wilt bereiken en/of bijstellen. Om die doelen te bepalen geeft het college bij de Zomernota ook altijd inzicht in de autonome ontwikkelingen (bijvoorbeeld vanuit het rijk, of loon- en prijsontwikkelingen), de knelpunten die wij voorzien en de prioriteiten die wij willen meegeven. Wanneer de Zomernota in juni van dit jaar verschijnt, heeft u in de maand mei ook zicht op de behaalde prestaties (financiën en beleid) in 2023 via de Gemeenterekening. Ook die prestaties kunt u meenemen in de afwegingen die u bij de Zomernota maakt.

De uitkomsten van het traject Begroting en Organisatie in Balans hebben direct impact op de beschikbare middelen voor de begroting. Het is daarom noodzakelijk om die mee te nemen in de Zomernota, zodat uw raad een integrale afweging kan maken over de middelen en het college de vertaling daarvan in de begroting aan u kan voorleggen. Over de planning en het proces van de Zomernota ontvangt u nog meer informatie.

Wij gaan ervan uit dat wij u met deze brief voor nu voldoende hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Burgemeester en Wethouders van Enschede,
de loco-Secretaris, de Burgemeester,

(E.A. Smit)

(R.W. Bleker)